

פרשת בלק

* **"ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא"** - ראה שמלאכי השרת מקיפין להן לישראל מכל צד, דאין "רב" אלא מלאכים, כדכתיב (ויאל ב' י"א) "כי רב מחנהו" (מדרש הגדול).

* **"בלעם בן בעור"** - ה"ילקוט ראובני" מביא שבלעם היה בנה של מילכה, אחות שרה אמנו, ומילכה ילדה את קמואל - זה בלעם. מילכה היתה עקרה, וכשהתפלל אברהם אבינו על שרה שיהא להם בן, התפלל גם על מילכה, ונולד לה בן, ובלעם שמו, והכל בזכות תפילתו של אברהם אבינו. ומדרש אחר: בלעם בן בעור היה בלע בן בעור, המלך הראשון שמלך באדום, וזהו לבן הארמי, והגמ' (סנהדרין דף ק"ו) אומרת: בלעם היה בן ל"ג שנה כשנהרג פנחס. ולכאורה לפי"ז, לא יתכן שהוא לבן הארמי, וכן מעיר שם רש"י במקום, דידוע מה שאומר רבי סימאי: שלשה היו באותה עצה לפרעה, ואחד מהם הוא בלעם, כי איך האריך ימים מתחילת השעבוד עד סוף מ' שנה שהיו במדבר, וע"כ דנחלקו בזה האמוראים בן כמה היה בלעם. ובספר הדורות כתב דבלעם שיעץ לפרעה כבר מת, ונתגלגל שנית בזמן דור המדבר, ונהרג בחרב בחצי ימיו (ע"י פנחס). והשל"ה כתב שבלעם הוא גלגול של לבן הארמי.

* **"וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי"** - פרשת 'בלק' על שם רשע - פליאה נשגבה היא שפרשה זו נקראת על שם בלק הרשע, צורר היהודים. והרי עה"פ (משלי י"ז) "ושם רשעים ירקב", אמרו חכמינו (יומא לח:): "רקביבות תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו", ופירש"י (יומא שם ד"ה דלא מסקינן): "לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע", ומכל שכן שפרשה שבתורה אינה ראויה שתיקרא על שמו של רשע מרושע. וכבר תמה ה'ברכת אברהם': "בכל ה- 53 פרשיות שבתורה, חמשה מהן נקראות על שם אדם, ואלו הן: נח, יתרו, קרח, בלק, פנחס. והנה ארבעה ראויים הם לכבוד הגדול הזה, לפי שהיו צדיקים וגדולים בתורה, אבל על בלק הרשע, שרצה להכרית שם ישראל ובקש לעקור את הכל, באמת קשה מדוע זכה להוד והדר זה, שתקרא פרשה בתורה על שמו, והיותר ראוי ונכון היה שתקרא הפרשה הזאת על שם בלעם, לפי שהוא היה נביא, עד שאמרו עליו (ספרי פר' ברכה) שהיה גדול בנבואה כמשה רבינו, ובפרט שכל הפרשה הזאת מלאה מנביאות בלעם. ומיישב שם ע"פ הגמ' (סוטה דף מ"ז). שבשכר 42 קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצאה ממנו רות, שיצא ממנה שלמה. ומעתה לא קשה מידי, שאם בשביל הקרבנות זכה בלק שתצא ממנו רות, וממנה נשתלשלה כל מלכות בית דוד, ויעלה ויבוא מיוצאי חלציה גם משיח צדקנו, שוב אין לתמוה שהפרשה נקראת על שמו של בלק, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ולרשעים משלם שכרם בעוה"ז כדי לטרדם מעוה"ב הנצח" (אוצר פלאות התורה).

* **בפרשת בלק אין מצוות** - בספר 'החינוך' כתב: "סדר וירא בלק אין בו מצוה". וכן בשאר ספרי מוני המצוות כהרמב"ן והרס"ג לא הביאו מפרשת בלק שום מצוה מתרי"ג מצוות. והנה עיקר התורה הוא המצוות שבה, וכמו שאמרו (קידושין דף מ:): "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכל השם 'תורה' ניתנה על שם הוראות שיש בה, כמו שכתב ה'חזקוני' (בראשית כו ה). ובכל זאת יש לנו ללמוד רבות מפרשה זו, וכמו דאיתא במדרש (רבה פ"כ א): "לכך נכתבה פרשת בלעם, להודיע למה סלק הקב"ה רוח הקודש מעובדי כוכבים, שזה עמד מהם וראה מה עשה".

* **בספר השל"ה** (פרשתנו, נר מצוה אות א) **כתב:** "אין בפרשה זו מצוה מתרי"ג מצוות, מכל מקום כתיב בה "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל", ואמרו במדרש (תנחומא פר' משפטים ס' יא) "מה טובו אוהליך" - ביישובן, "משכנותיך ישראל" - אפילו בחורבן". כלומר, שיש לנהוג כבוד בבתי כנסיות שנחרבו כמו ביישובן, וכדאיתא בגמ' (מגילה דף כח.): "בית הכנסת שחרב - אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על

גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר (ויקרא כו לא) 'והשמותי את מקדשכם' - קדושתן אף כשהן שוממין". דומה לזה כתב ה'ברכת אברהם' שיש ללמוד מפרשה זו דרך חיים ותוכחת מוסר כמה יש להיזהר ממידות מגונות, שהתורה באה לגלות לנו גודל הנזק וההרס שמגיע לחברו אם ח"ו יקללו, ועל כן ימנע אדם עצמו מלקלל את חברו, שהרי אילו היה כועס הקב"ה בימים ההם, הייתה ח"ו פועלת קללתו של בלעם להרע עד מאוד". ואולם מהפסוק (כב לב) "ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך", למד הרמב"ם (מו"נ ח"ג פי"ז) דין 'צער בעלי חיים דאורייתא'.

* **בחשיבות פרשה זו, יש לציין הגמ' (ברכות דף יב:):** "בקשו לקבוע פר' בלק בק"ש, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח צבור". וביארה הגמ', שרצו לקבועה בק"ש מחשיבות הפסוק (כד ט) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". ופרש"י (ברכות שם) "דדמי ל'בשכבך ובקומך', שהקב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו, לשכב שלווים ושקטים כארי וכלביא" (אוצר פלאות התורה).

* **"בלק בן צפור" - שעשה כשפיו ע"י צפור** - בלק היה מכשף גדול, ועשה כשפיו ע"י צפור, ולכך כתיב 'בלק בן צפור', דלקח צפור וכשכש בעשב, מפריח באוויר, עושה מעשים ולוחש לחשים, ואותה צפור הייתה באה ואותו עשב בפיה, והייתה מצפצפת לפניו. והיה מכניסה בכלוב, ומקטיר קטורת לפניו, והייתה מודיעה לו כמה דברים. יום אחד עשה בלק כשפיו, ולקח אותה צפור, ופרחה והלכה והתעכבה ולא באה, והיה מצטער עד שהגיעה, ראה שלהבת של אש שטה אחריה ושורפת כנפיה. אז ראה מה שראה, ופחד מישראל (אוצר פלאות התורה). (זוהר דף קפ"ד).

* **"ויאמר אלוקים אל בלעם" - ביקש בלעם לברך את ישראל בקול גדול, כדי שישמעו אומות העולם, ויקנאו בהם, ויתנו בהם עין הרע, ויבואו וילחמו עמהם (מדרש בלק) (ילקוט ראובני).**

* **"ושני נעריו עמו" - מיהם הנערים שהלכו עם בלעם? - ינוס וימברוס, חרטומי פרעה. וי"א שהיו אלה בניו (צינ).**

* **"ותרא האתון את מלאך ה' ניצב בדרך" - פרש"י:** והוא לא ראה, שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר מהאדם, שמתוך שיש בו דעת, תיטרף דעתו כשיראה מזיקין. ויש לדעת מה טעם לא מנה התנא (אבות פ"ה מ"ו) את ראיית האתון במניין הבריאות החדשות שנבראו בער"ש בין השמשות, כפי שמנה את פתיחת פיה? מרש"י נראה, דלא הזכירה ראיית האתון כנס מיוחד בפתיחת פיה, דהקב"ה נתן לבע"ח לראות מלאכים יותר מאדם.

* **"ויעמוד מלאך ד' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה" - מובא במדרש:** בלעם היה מבני בניו של לבן הארמי, ולבן הקים גל אבנים לברית שכרת עם יעקב - שאחד מהם לא ירע לשני, וכשהלך בלעם להפר את הברית, התקיים בו "יד העדים תהיה בו בראשונה", והאבנים פגעו בו ונעשה חיגר ברגלו.

* **"ותרא האתון את מלאך ה' ותלחץ אל הקיר" - פעם ראשונה ראתה אותו וחרבו שלופה בידו, ידעה שהוא מלאך דין, ולזה נטתה מהדרך, ואז לא ראתה בידו שום דבר, ידעה שהוא מלאך רחמים, לזה דחקה ועברה, ודחקה רגלו בקיר, ונעשה בלעם בעל מום מזה, שנאמר "וילך שפיו", "ותלחץ את רגל בלעם" - לומר לו שהמלאך יכול היה להורגו ולא הרגו, ועתה נעשה מלאך רחמים, והוא אין לו רחמים והולך לקלל אנשים ונשים וטף, ראוי למנוע הילוכו ולמנוע פסיעותיו, לזה "ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר", קיר בגימטריא ש"י, דע כי גואלם הוא חזק, והם נוחלים ש"י עולמות כמנין קיר, ועוד רמזה לו: אפילו מחיצת ברזל אין מפסיק ביניהם לאביהם שבשמים. עוד כתב שם: פעמיים "קיר" - בגימטריא תר"ך, כיוונה לומר לו שישראל מוכתרים ב"כתר" תורה - תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן הם כת"ר (שפתי כהן).**

* **"ויפתח ה' את פי האתון" - להודיעו שהפה והלשון ברשות הקב"ה, שאם ביקש לקלל ה' ברשותו, ומי שיכול לפתוח פה הסתום - יכול לסתום פה הפתוח (מהר"י).** וכן איתא בשם מדרש "ילמדנו": להודיעו שהפה והלשון ביד

הקב"ה, שהרי פתח את פי האתון שהיה סתום, וכך יסתום פי הפתוח, שלא יהיה בו רשות לקלל את ישראל. וב"לקוט פתרון תורה" איתא: הודיע הקב"ה שכל הפיות בידו. והרמב"ן כתב: להודיעו כי ה' פותח פי הנאלמים, וכל שכן שיאלים פי המדברים, כי הכל בידו (תורה שבע"פ).

"תמות נפשי מות... - סיפור"

השבוע ביום ו' חל יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז - קלויזנבורג זצ"ל. לפנינו סיפור אחד מיני אלף מכוחו וקדושתו של הרבי זצ"ל בימי השואה האיומה, במהלכה נטבחו על קידוש ה', רעייתו ו-11 ילדיו: בעיצומו של יום"כ בשנת תש"ו הגיע הגנרל האמריקני אייזנהאואר לביקור במחנה העקורים 'פלדאפינג' - מחנה צבאי נטוש בו אוכלסו כמעט 6,000 ניצולי שואה ופליטים. כאשר הגיע הגנרל למחנה יצאה לקראתו משלחת מראשי הפליטים, וביניהם האדמו"ר מצאנז, ה'שפע חיים' זצ"ל, אשר פעל רבות לקומם את שארית הפליטה ולהפיח רוח חיים באודים העשנים. בפמלייתו של אייזנהאואר היה גם קצין יהודי בשם הרב סילבר (זילבר), מתלמידי ישיבת 'תורה ודעת', ששימש כמתורגמן בין הרבי לבין אייזנהאואר. סיפר הרב סילבר: "בשלב מסוים ניתן היה להכיר על פני המצביא הוותיק אותות התרגשות... הוא פנה אלי בסבר פנים רציני, וביקש שאומר לרבי שהוא מבקש ממנו ברכה אישית. ואכן הרבי העניק לו ברכתו: 'בזכות אשר זכה להציל את העולם ורבות יהודים מידיהם האכזריות של חיילות הגרמנים, יזכהו השי"ת לעלות מעלה מעלה ולהגיע למשרה הרמה ביותר בארצו'. ליד אייזנהאואר עמד הגנרל פאטון, מפקד החזית האירופאית של הצבא האמריקאי, ולאחר הניצחון - המושל הצבאי של האזור, שהיה ידוע בדעותיו ובהתבטאויותיו האנטישמיות הקיצוניות. כאשר שמע את הברכה החשובה שקיבל אייזנהאואר, ביקש גם כן לקבל את ברכתו של הרבי. "כאשר תרגמתי לרבי את בקשתו, ענה הרבי: 'שתהיה לו מיתה משונה!'. אמרתי לרבי: 'וכי איך אני יכול להגיד לו דבר כזה?' אך הרבי ענה לי שוב בהדגשה את אותו הנוסח. הייתי במבוכה גדולה, אבל בזכותו של הרבי נתן הקב"ה בפי תרגום דו-משמעי: 'הרבי אומר שתזכה לפרסום גדול, ושמך ייחקק באבן לנצח' (באנגלית יש לזה משמעות חיובית). ההיסטוריה שהתרחשה במוקדם ובמאוחר, מלמדת אותנו עד כמה לא נפלה שעה אחת ארצה מאותה 'ברכה' ומאותה 'קללה' ששיגר הרבי לשני האישים: שבע שנים לאחר מכן נבחר אייזנהאואר ברוב קולות לשמש כנשיאה ה-34 של ארה"ב, וזכה להגיע למשרה הכי רמה בארצו. (בדינר שנערך בארה"ב ע"י ועד נאמני המרכז הרפואי צאנז' בשנת תשס"ב, הזמן לנאום כאורח השגריר מקסוול ראב, ששימש בזמנו כמזכיר הממשלה של הנשיא אייזנהאואר, שסיפר ששמע לא אחת מפיו של הנשיא, שהוא זכה לקבל ברכה מרב יהודי שבירכו שיזכה לטפס עד למשרתו הרמה). ובאשר לרשע פאטון - לא חלפו שבועיים ימים מאז, וכבר החל ליפול בדרכו אל מיתתו המשונה. היה זה ב'הושענא רבה' של אותה שנה, כשלאחר ראיון אנטישמי שהעניק לעיתון ה'ניו יורק טיימס', גער בו אייזנהאואר קשות. משהתפתח ביניהם שיח קולני, מיהר אייזנהאואר לפטרו ממשרתו הבכירה ולהורידו לדרגה צבאית נמוכה בהרבה. אבל בכך מפלתו רק החלה: ב'זאת חנוכה' של אותה שנה הוא נפצע אנושות בתאונת דרכים כשנהג ברכבו האישי והתנגש בעוצמה במשאית צבאית. הנוסעים האחרים ונהג המשאית נפצעו באורח קל מאד, אולם פאטון נפצע אנושות. פציעתו גרמה לו לשיתוק מצווארו ומטה, וכעבור 13 יום מת מפצעיו במיתה משונה... (דרשו'-ביטאון 'צאנז').

* **"ויפתח ה' את פי האתון"** - כתב הספורנו: "וכל זה היה כדי שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכרו כי מה' מענה לשון, כל שכן שיוכל להסירו מהמוכן כרצונו, וכל זה כדי שלא יאבד איש כמוהו". רואים אנו כאן את גודל רשעותו ועקשנותו של בלעם. שהרי הקב"ה עשה נס נגלה - לפתוח את פי האתון כדי לעורר את בלעם לשוב

בתשובה, אך בלעם לא התפעל מכך ולא התייחס אל הנס, וענה לאתון "כי התעללת בי, לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך", והמשיך בדרכו הרעה כאילו לא ארע דבר. וכמו כן רואים את גודל רשעותו ועקשנותו של בלעם, דבתחילה לא קיבל את טענות האתון. אמרו חז"ל (ע"ז ד:): "ותאמר האתון: הלוא אנכי אתונך, א"ל: לטעינא בעלמא, אמרה ליה: אשר רכבת עלי, א"ל: אקראי בעלמא, אמרה ליה: מעודך ועד היום הזה, ולא עוד אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה". ואע"פ שהיה חכם גדול, כמו שאמרו חז"ל "לא עמדו פילוסופים בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי" (בר"ר סה, ט), מכל מקום האמין בדברי שטות כדי לדחות את דברי האתון, אך לבסוף הודה בלעם לאתון, דכתיב: "ותאמר האתון אל בלעם, הלוא אנכי אתונך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, ההסכן הסכנתי לעשות לך כה, ויאמר לא". וביארו חז"ל (בר"ר צג, י) שכאן הודה בלעם לאתון. ותימה למה הודה, הרי כמו שלא התפעל מהנס הגלוי של דיבור האתון, כמו כן לא היה לו להתפעל מדברי האתון, והיה לו לתת תירוץ לדחות דבריה? וצ"ל שזהו כוחו של דיבור אמת הנאמר במפורש, שהוא משבר את כל תירוצי הרשעים, ואפילו רשע גמור אינו יכול להתכחש לאמת. ולכן הוכרח בלעם להודות לדברי האתון כאשר הביאה האתון ראייה לדבריה מהמציאות. וגדולה מזאת מצינו במדרש תנחומא (וילך ב'): "אמר אליהו זכור לטוב, פעם הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד, והיה מלעיג לי ומתלוצץ בי. אמרתי לו: מה אתה משיב ליום הדין אחר שלא למדת תורה?, אמר: יש לי להשיב, בינה ודעת ולב שלא נתנו לי מן השמים. אמרתי לו: מה מלאכתך?, אמר לי: צייד עופות ודגים אני, אמרתי לו: מי נתן לך דעת ולב ליקח פשתן ולטוונתו ולארגו ולעשות המצודות, ולקחת בהן דגים ועופות ולמכרם?, אמר לי: בינה ודעת שנתנו לי מהשמים, אמרתי לו: ליקח הפשתן לארוג ולטוונת, ולקחת הדגים והעופות - נתנו לך בינה ודעת, אבל לקנות התורה - לא נתנו לך בינה?!, וכתיב "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו". מיד הרהר בלבו והרים קולו בבכי, אמרתי לו: בני, אל ירע לך, שכל באי העולם כיון שבאין ונמשכין מהתורה - מוכיחין עליהם. הנה בתחילה היה הצייד בעל גאוה, והלעיג והתלוצץ על אליהו הנביא, ולא התפעל כלל מתוכחתו - "מה אתה משיב ליום הדין". אבל כששמע את ראית אליהו - הרגיש חרטה וצער גדול, והרים קולו בבכי. וצער עמוק עד שהוצרך אליהו לנחמו "בני אל ירע לך", כדי שלא יבוא לדיכאון וייאוש. ומוכח כמה גדול כוח האמת הדוחה כל תירוצי הרשעים, ואין אדם עומד בתוכחת האמת! (חידושי הלב).

* **"ויאמר בלעם לאתון"** - בלעם נהרג בחרב מאחר שעשה 'צער בעלי חיים' לאתונו. דלבן נח לא הותרה רדיה, כי דוקא לאדם הראשון, שלא הותר לו בשר, הותרה לו רדיה, אך בני נח, שהותר להם בשר - לא נאמר להם 'רדו'.

* **"הלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי"** - אמרה לו: מאחר שלא מחדש באתי אליך, אלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, ולא עשיתי זה, ועתה ראית שינוי פעם ושנים ושלוש - היה לך להבין שאין זה מקרה ולא שחוק והתעוללות, ותחקור על הדבר. ואם לזה אין לך הבנה, איך אתה הולך לקלל עם גדול כזה?!. "הלא אנכי אתונך" כתיב, אמרה לו: מששת ימי בראשית היה תנאי שאהיה אתונך, מיד "ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' ניצב לקראתו בדרך וחרבו שלופה" - "שלופה" - של פה, רמז לו שפיו ודיבורו אינו בידו, זהו 'של פה' (כמו 'של נעלך'), שיסיר הפה מידו, הפה הוא ביד הקב"ה. ומה שאמר "וחרבו שלופה", ולא אמר 'וחרב', רמז לו שעתיד ליהרג בחרבו שלופה שפתי כהן).

* **"כי עתה גם אותך הרגתי ואותה החייתי"** - פרש"י: "ואותה החייתי" - מפני שדיברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות, וכן, 'ואת הבהמה תהרוגו' (ויקרא טו), וכן 'והרגת את האשה ואת הבהמה' (ויקרא כ' טז). וקשה מדוע חס המקום

על כבוד בלעם ועל כבוד רשעים ששכבו עם בהמה בעדים ובהתראה, הרי הם רשעים גמורים!?. וביותר קשה, הרי הם הביאו הבושה על עצמם, שהחליטו לזנות עם בהמה בגלוי, ומוכח עד כמה גדול כבוד בשר ודם, שאפילו רשע גמור שהביא הבושה על עצמו, המקום חס על כבודו ומשתדל להצילו מהבושה. והנה אמרו חז"ל (בר"ר צג י): "אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של עובדי כוכבים לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, היינו הא דכתיב, "ההסן הסכנתי לעשות לך כה, ויאמר לא", לכשיבוא הקב"ה ויכח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, על אחת כמה וכמה". ללמדנו, אם בלעם לא יכול היה לעמוד בתוכחת האתון, כיצד נוכל אנו לעמוד בתוכחה והדין לעתיד לבא!?. וא"כ תועלת גדולה להשאיר האתון בחיים, שילמדו ממנה מוסר וירגישו חומר הדין. וצ"ל שהיה חשוב בעיני הקב"ה להציל את בלעם מבושה, מללמד את ישראל יראת שמים.

✽ **"ואותה החייתי" - סיבת מיתת האתון - א.** כיון שדיברה מתה. שלא יאמרו 'זוהי שדיברה', ועושין אותה יראה (ע"ז) (מד"ר כ"ד). **ב.** הקב"ה חס על כבוד הבריות, ועל כבודו של אותו רשע, שלא יאמרו 'זו היא שסלקה את בלעם'. ואם חס הקב"ה על כבוד הרשע, אין צריך לומר על כבוד הצדיק. וכן הוא אומר (קדושים כ"ט) "ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמה", שלא יאמרו 'זו הבהמה שנהרגה אישה פלונית על ידה'. להודיעך, שחס הקב"ה על כבודן של בריות (חומש עבד המלך וכעין זה מובא ברש"י).

✽ **"כי עתה גם אותך הרגתי" - האתון של בלעם נכנסה לגבול המלאך, והרג המלאך שנאמר "כי עתה גם אותך הרגתי", ואותה הרג לכפרה על בלעם, והחייה אותה (ספר חסידים תתשנ"ב. ילקוט הראובני).**

✽ **"בנה לי בזה שבעה מזבחות" - בגמ' סוטה (דף מ"ז):** איתא: בשביל 42 קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, הובקעו מישראל 42 ילדים. וכתב הרא"ש: בשביל מ"ב פרים ואילים שהקריב בלק מלך מואב, נגזרה גזירה שימותו מ"ב אנשים, דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

✽ **"שוכן לשבטיו" - שראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה (רש"י).** מדוע אין מקפידין בזמנינו על איסור לפתוח פתח כנגד פתח בחדרי מדרגות? - איתא במשנה (ב"ב ס): 'לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח נגד פתח, חלון נגד חלון'. ובגמ' א"ר יוחנן דאמר קרא 'וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו'. מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר: ראויין שתשרה עליהם שכינה. והרשב"ם כתב: ראה איך שוכנים, ולפיכך אמר "מה טובו אהליך יעקב", שאין פתחי אהליהם מכוונים, ומחנה ישראל כחצר השותפין דמי. וה"נתיבות" (ס' קנ"ד חידושים סק"ב) כתב דהוי איסור תורה, ויש לתמוה: מדוע בזמנינו אין מקפידים על כך, ובכל השכונות שנבנות, פתחי הדירות בחדרי המדרגות הם פתח נגד פתח, ואיך מותר לעבור על איסור תורה? וי"ל: כיון דכך המנהג, הוי כאילו כולם הסכימו לכך ומחלו. ויש לדעת אם נתינת רשות מועילה, ואם זה איסור, אפשר דלא מהני ביה רשות. והנה הרמ"א (ח"מ ס' קנ"ד ג) כתב: ופתח נגד פתח לא מהני חזקה, וה"ה חלון נגד חלון. וי"א בחלון נגד חלון מהני, חזינן דבפתח נגד פתח לא מהני חזקה ומחילה לכל הדעות. והטעם כתב הסמ"ע (שם סק"י): כיון דחז"ל למדו כן מדכתיב "וירא ישראל שוכן לשבטיו", ודרשו חז"ל: שלא היו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, דהוי איסור, ומהאי טעמא נראה דאפילו כשיש עדים שמחלו לו או שנתן לו שטר וקנין על זה - לא מהני, כיון דיש איסור בדבר, אבל לי"א דסבירא ליה דבחלון מהני, וסבירא להו דהאיסור תלוי אם מקפיד, ומשום הכי בחלון, דלא רגילים להקפיד כל כך - מהני חזקה, אם כן אפילו בפתח כנגד פתח מהני מחילה גמורה. אך עדיין יקשה לשיטות דלא מהני חזקה אפילו מחלון כנגד חלון, דהוי איסור גמור. וי"ל, דווקא בזמן הגמ' והשו"ע, שהיה רוב תשמישם בחצר, ופתחי הבתים היו פתוחים לחצרות תמיד בכדי שיוכלו לצאת ולבוא בקלות, להוציא דברים ולהכניס, וא"כ כשפתחו

פתח נגד פתח - היו רואים אחד לתוך ביתו של השני, ורואים כל תשמישיהם. ואין בזה משום מידת צניעות, והתורה אסרה על כך. אולם בזמנינו דרך הפתחים להיות סגורים כל היום, עד שמישהו דופק על הדלת, וא"כ אין אפשרות ראייה לתוך ביתו, דהדלת סגורה. והדירות הנבנות היום מתוכננות כך שבכל דירה יש הול או פרוזדור בין הדלת לחדרים שמשמשים בהם, א"כ אף שהפתחים פתוחים - אין עושים בפרוזדור מול הדלת תשמיש מיוחד, ולא כדירות הישנות שמהדלת ראו לחדרי הבית והמטבח, וראויין ישראל שתשרה שכינה עליהם אף שפתחיהם מכוונים, דאין בה עיכוב למידת הצניעות (מעדני אשר).

✳ **"נאם הגבר שתום העין" - הצבי ישן 'שתום העין'** - דבר נפלא איתא בירושלמי (שבת פ"ד ה"א): הצד בשבת צבי חיגר, סומא או חולה- פטור, שהוא ניצוד ועומד. אבל הצד צבי ישן - חייב, שצבי סותם עין אחת ופותח עין אחת בשעה שהוא ישן, ולא שייך לומר אצלו שהוא ניצוד ועומד מחמת השינה. וכן איתא במדרש שה"ש רבה עה"פ "ברח דודי ודמה לך לצבי": "צבי זה, בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמוצה" (אוצר פלאות התורה).

✳ **"ויקם בלעם וילך"** - מלמד שנסתלקה ממנו רוח הקודש, ומאותה שעה נסתלקה רוח הקודש מאומות העולם. וזו הייתה בקשת משה רבינו (ברכות דף ז.ז.) שביקש ג' דברים מהקב"ה, ונתן לו: ביקש שתשרה שכינה על ישראל - ונתן לו, ביקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים - ונתן לו. ביקש להודיעו דרכיו של הקב"ה - ונתן לו.

✳ **"וישב ישראל בשיטים ויחל העם"** - י"א שבטים ברוך משה ביום פטירתו, ולשבט שמעון לא ברוך, שהיה בלבו עליו על שעשה בשיטים" (שוח"ט תהילים פ"צ).

✳ **"והנה איש מבני ישראל בא" - זהו זמרי בן סלוא** - הקב"ה אמר למשה למנות כהן, כשהציע משה למנותו משבט שמעון, א"ל הקב"ה שא"א, מחמת מעשה זמרי (שוח"ט תהילים פק"א).

✳ **"ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה"** - כתוב במדרש (שמו"ר לג, ה) עה"פ "העז איש רשע בפניו, וישר הוא יבין דרכו" (משלי כא): "העז איש רשע בפניו" - זה זמרי, וישר הוא יבין דרכו" - זה פנחס, ומה העז זמרי, אלא כיון שבאה כזבי בקש ליטלה, אמרה לו: איני נשמעת לך, שכך צווי אבא שלא אהיה נשמעת אלא למשה. א"ל: אני גדול ממשה, שהוא משבט ג' ואני משבט ב', ורצונך לידע שאני גדול ממשה, בפניו אני נוטל אותך, שנאמר "והנה איש מבני" בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה", וכיון שראו אותו היו בוכין (חידושי הלב).

✳ **"והמה בוכים פתח אוהל מועד"** - איתא במד"ר (כ"ד): "תפשה בבלוריתיה והביאה אצל משה, א"ל: בן עמרם, זו מותרת או אסורה? א"ל: אסורה היא לך, א"ל זמרי: ואותה שלקחת - מדיינית היא. מיד נתרשלו ידי משה ונתעלמה ממנו ההלכה, וגעו כולם בבכי שנתרפו ידיהם אותה שעה. ולפי שנתעצל, לא ידע איש קבורתו, ללמדך דצריך להיות עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגיבור כארי לעשות רצון קונו, ומדקדק עם הצדיק כחוט השערה (חידושי הלב).

✳ **"ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף"** - 24,000 שנהרגו משבט שמעון במעשה זמרי, היו גלגול אנשי שכם (שהתגיירו) ולקחו בנות ישראל (אגרא דכלה בראשית ל"ד ט"ו). וה"חידושי אנשי שם" כתב: 24,000 תלמידי ר' עקיבא היו גלגול של 24,000 האנשים שמתו בגלל הזנות עם מדין.

✳ **חידות לפרשת השבוע: א.** היכן הוזכר חטא העגל בפרשתנו? **ב.** באלו פרשיות מפרשיות התורה לא מופיעות מצוות מתרי"ג המצוות? **ג.** מה קורה כשאדם אומר "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", ומי עונה אחריו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"? **ד.** במה היכה בלעם את אתונו? **ה.** איזה מלאך עמד לפני האתון? **ו.** היכן עוד נאמר בתורה שמואב פחדו מבני ישראל? **ז.** במי אין רשות למלאך לגעת? **תשובות בעמוד הבא.**

* כשראה פנחס שבט שמעון מתקרב להזיקו, פרחה נשמתו מפחד, ונכנסו בו נשמות נדב ואביהוא (זוהר פ' פנחס ר"ז).
 * י"ב ניסים נעשו לפנחס כשנכנס להרוג את זמרי וכזבי: א. דרכן לפרוש זה מזה, והדביקן המלאך.
 ב. סתם המלאך את פיהם כדי שלא יצווחו. ג'. כיון הרומח נגד קיבתה, שלא יאמרו שאף הוא נכנס ועבר עבירה.
 ד. האריך הברזל כדי שידקור את שניהם. ה. ניתן כח לפנחס שיגביה שניהם. ו. ניתן כח בעץ לסבול שניהם.
 ז. לא נשמטו מהחרב, אלא עמדו במקומן. ח. הפכן המלאך בראש הרומח כתיקן, להראות קלונן לכל. ט. לא נטפו דם, כדי שלא ייטמא פנחס. י. שמר הקב"ה רוחותיהן שלא ימותו ויטמאו. י"א. הגביה המלאך המשקוף, שיצאו שניהם בין כתפיו תלויין לעיני כל. י"ב. רצו שבטו של זמרי לפגוע בפנחס, ירד מלאך ונגפם. כשראה פנחס שמבקש המלאך לכלות את בני השבט, חבט פנחס את זמרי וכזבי בקרקע, התפלל, וסילק את המלאך (מד"ר כ כ"ה).

* **תשובה לחידה א.** "וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל... וישת אל המדבר פניו", פרש"י: "וישת אל המדבר פניו", כתרמומו 'ושוי לקביל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפוהי' (-ושם פניו כנגד העגל שעשו ישראל במדבר).
 * **תשובה לחידה ב.** בפרשיות: בלק, נח, חיי שרה, תולדות, ויצא, וישב, מקץ, ויגש, ויחי. שמות, וארא, פקודי, במדבר, האזינו וזאת הברכה.

* **תשובה לחידה ג.** איתא במדרש תנחומא עה"פ "לא ישכב עד יאכל טרף": כשהוא אומר "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" נאכלים המחבלים מפניו, ומלחשים אחריו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ובורחים.
 * **תשובה לחידה ד.** בפעם השלישית שהיכה בלעם את אתונו - היכה אותה במקל, ובשאר הפעמים - כותב ה"אבן עזרא" שהיכה אותה בעץ קטן או בעור. ובמדרש "לקח טוב" כתב שבשאר הפעמים היכה אותה בשוט.
 * **תשובה לחידה ה.** כתב "בעל הטורים" עה"פ "מלאך ה' בדרך": בגימטריה "גבריאל המלאך". וה"אבן עזרא" כתב שמלאך זה היה השטן. וכן איתא בספר חסידים.
 * **תשובה לחידה ו.** כתב "בעל הטורים" עה"פ "ויגר מואב": היינו דכתיב (בפרשת בשלח) "אילי מואב יאחזמו רעד".
 * **תשובה לחידה ז.** איתא במדרש רבה (י, כ) שבלעם אמר למלאך ה' "חטאתי", לפי שהיה רשע, פיקח וערמומי, ויודע שאין עומד בפני הפורענות אלא תשובה, שכל מי שחוטא ואומר "חטאתי" - אין רשות למלאך ליגע בו.

"תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו" - סיפור

עורך הדין סמואל ליבוביץ', יהודי מרומניה שהשתקע בארה"ב, היה יחיד ומיוחד בכל רחבי ארה"ב. איש לא הצליח להתמודד מול ההצלחה שלו. צריך היית להצטייד בממון רב כדי לשכור את שירותיו, אך אם הצלחת להשיג את הסכום הדרוש, חזקה עליו שהיה מוציא עבורך את פסק הדין הטוב ביותר, וברוב המקרים אף זיכוי מוחלט. מערכת התביעה הכללית רעדה מפניו, המושבעים העריצוהו, והפושעים שיחרו לפתחו. בכל חייו מעולם לא כשל במשפט, מלבד מקרה אחד, מקרה המשמש אבן-דרך ונלמד בכל הפקולטות למשפטים: בעיר יוסטון שבטקסס נלכד אחד מגדולי הפושעים אחרי מצוד משטרתי נרחב. כוחות רבים הופעלו במטרה ללכוד את הרוצח, וכשהושב הפושע על כס הנאשמים - נשמו כולם לרווחה. ידוע ידעו כי הסיכויים לזכות רוצח כזה הינם אפסיים ממש. הרוצח עצמו היה מודע לעונש המוות המרחף מעל ראשו. הוא ידע דבר נוסף, שאותו לא ידעו מרבית הנוגעים בדבר - שהסיפורים הידועים בציבור על מעלליו הינם כאין וכאפס לעומת המציאות והמעשים שעשה באמת... למרות זאת, רצון החיים גדול יותר מכל רצון אחר, וגם הרוצח הנתעב הזה רצה לשמור נשמתו בגופו... בלית ברירה נפרד הלה מסך גדול של מזומנים, ושכר את שירותי עוה"ד ליבוביץ'. היו שתמהו על עו"ד ליבוביץ' ההולך בצורה עיוורת

למשפט שסופו ידוע מראש, היו שרגזו עליו על ההגנה שהוא מנסה לתת לרוצח הנתעב, אולם משנתו של ליבוביץ' הייתה סדורה: הוא מעולם לא נמנע מייצוג של אף אדם בעולם, גם אם מדובר בהתגלמות הרוע האנושי. הוא האמין בכל לבו שלכל אדם זכות ייצוג בבית המשפט, בפרט אם הוא מוכן לשלם עבור השירות הזה... המשפט החל. בזה אחר זה עלו העדים ואמרו את דבריהם. חבר המושבעים אימת את העדויות, ותוך זמן קצר הצטיירה לנגד עיני כולם דמות פושע ממדרגה ראשונה, עבריין שראוי ללא ספק לעונש החמור ביותר בחוק. בעיה אחת ניצבה לנגד עיני המושבעים: אומנם כל ההוכחות הצביעו על הפושע המדובר כאשם בביצוע הפשעים הרבים, אלא שבכל מקרי הרצח, ללא יוצא מן הכלל, כל ה"מטופלים" נעלמו כלא היו. אנשי מקצוע מסוגו של הנאשם ידועים ביכולתם להעלים ראיות מהזירה. כך יצא, שבשום מקרה רצח לא נמצאה גופת הנרצח או הנרצחת. היה מקרה אחד שבו הצליחו למצוא טביעות אצבע של הנאשם בזירת הפשע, ובנוסף לכך עדי הראיה ראו אותו בבירור נכנס ויוצא מהמקום, אך עדיין לא הייתה עדות ברורה למעשה שעשה שם. בכל זאת חבר המושבעים היה נחוש מאוד לשים קץ למעשי נבלה אלו. מספר הראיות היה נראה סביר מעל לכל ספק, ומשנעמד ליבוביץ' והביט בכולם בעיניו החודרות, איש לא דמיין איזה להטוט יישלף הפעם מכיסו. וכך אמר ליבוביץ': "כבוד השופט, חבר המושבעים ומערכת בית המשפט! לאחר שעיינתי בתיק ההוכחות, נוכחתי לדעת שהתיק מושלם הוא, אין בו אף פגם, ולו הקטן ביותר. לא נותרה בידי אלא אפשרות אחת כדי להוכיח את חפותו של הנאשם: למצוא את האיש שהתביעה טוענת שאותו הרג, בהסתמך על טביעות האצבע שנמצאו בזירת הפשע, ולהביאו לכאן חי ונושם. המאמצים היו קשים ונדרשו גם הוצאות כספיות בלתי מבוטלות, אך המאמץ היה כדאי: עלה בידי למצוא את ההרוג מהלך על רגליו!" "לאחר מאמצי שיכנוע סיכמתי איתו כי יגיע לכאן, לבית המשפט. בעוד כשלושים דקות ייכנס מי שאתם מכנים 'הרוג', בבחינת 'בא הרוג ברגליו', וממילא המשפט בטל ומבוטל!". בבית המשפט הושלך הס. ניתן היה לחתוך את המתח בסכין. ההלם שאחז את מערכת התביעה היה כה גדול, עד שהתובע הראשי נותר פעור פה וללא נשימה. אם המת אינו מת, הרי מתהפכת התמונה! חלפו שלושים דקות. עיני כל הנוכחים היו נעוצות בדלת האולם, אך מאומה לא התרחש. בשלב זה נעמד שוב עוה"ד במקומו והפעם היה מרוח על פניו חיוך של ניצחון: "מכובדיי, צר לי לאכזב אתכם, אך איש אינו עומד להיכנס בשערי בית המשפט. כל אשר סיפרתי לכם הוא בדיה שבדיתי ממוחי הקודח." "אבל, - הרעים בקולו - "כיצד יכולים אתם ליטול את חייו של אדם על פי עדויות שאפילו אתם אינכם מאמינים בהן?! הרי אם היה ברור לכם במאת האחוזים כי העדויות הללו עדויות אמת הן, מדוע המתנתם כמחצית השעה? מדוע נעצתם את עיניכם בדלת האולם? אין זאת אלא שעדיין מנקר בליבכם ספק כלשהו שמא אין הנאשם אשם, ואם כן, אין המצפון והחוק המוסרי נותן לכם ליטול חיים של אדם כשלא הוכח מעל לכל ספק כי אשם הוא!". בבית המשפט הוכרז על הפסקה. תעלול נבזי מסוג זה עדיין לא נעשה מאז היווסדו של בית המשפט. אך מה יעשו וטענה זו יש בה מן האמת? חבר המושבעים יצא להתייעצות טרם הכרעת גזר הדין, ומששבו הודיעו פה אחד לשופט על החלטתם: "אשם!". עוה"ד סמואל לייבוביץ' ההמום קם מכסאו והחל מנפנף בידיו: "כיצד אתם מתעלמים מן הספק?! יו"ר חבר המושבעים השיב: "אנחנו אומנם הסתפקנו. לא לחינם נעצנו מבטינו בדלת. אך זוג עיניים של אחד מהנוכחים באולם לא זע ממקומו - עיני הנאשם עצמו!". "בשעה שכולנו הבטנו בדלת במתח, הוא לא ציפה לכולם! אין זאת אלא שהוא ידע שאף אחד אינו עתיד להיכנס. הנאשם עצמו מסר את ההודאה הטובה ביותר!" (ברכת דוד).

בברכת שבת שלום! חנניה צ'ולק

